מסורת הש"ס

גמ' א) לקמן סג: ב) ג"ז שם גיטין עד: ג) [עי' רש"י כתובות פט: ותוס' ב"ב ז: ד"ה מר] ד) לקמן כז. ה) [תוספתא פ"ב ע"ש]

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא לאו רבנן שמע מינה פליגי:

(ב) שם ר' מאיר אומר אסור עד שיתן:

(ג) רש"י ד"ה וחכמים אומרים אף זה נודר יכול להתיר נדרו בעצמו שיכול לומר:

(ד) בר"ן ד"ה כלום וכו' אסור אם כשזה אמר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודך דכ"ע:

◆

גליון הש"ס

גמ' אי רבי אליעזר בן יעקב זירוזין הוי. קשה לי דלמא מיירי במעמיד דבריו עיין בר"ן לעיל דף כא ע"א וצ"ע:

◆

הגהות

ר"ן ד"ה כלום אמרת. ואמרינן בירושלמי דרבי מאיר דפליג באידך בבא דמייתינן כו'. כצ"ל:
(רש"ש)

ד"ה מי סברת. כלומר לבקשת המזומן נדר המזומן כו' ונדר המזומן וחלה כו'. כצ"ל:
(רש"ש)

א)אקונם שאיני נהנה לך אם אי אתה נוטל לבנך כור של חיטין ושתי חביות של יין הרי זה יכול להתיר את נדרו שלא על פי חכם שיכול לומר לו כלום אמרת אלא בשביל כבודי זה הוא כבודי טעמא דאמר זה הוא כבודי הא לאו הכי נדר הוא מני אי רבי אליעזר בן יעקב נדרי זירוזין הוי אלא (א) שמע מינה פליגי רבנן עליה לעולם רבי אליעזר בן יעקב היא ומודה רבי אליעזר בן יעקב בהאי דנדרא הוי דאמר ליה לא כלבא אנא דמיתהנינא מינך ולא מיתהנית מינאי ת"ש ב)האומר לחבירו קונם שאתה נהנית לי אם אי אתה נותן לבני כור של חיטין ושתי חביות של יין ר' מאיר אומר (ב) עד שיתן וחכ"א באף זה יכול להתיר את נדרו שלא על פי חכם שיכול לומר הריני כאילו התקבלתי טעמא דאמר הריני כאילו התקבלתי הא לאו הכי נדר הוא מני אי ר' אליעזר בן יעקב נדרי זירוזין הוי אלא לאו רבנן ופליגי לא לעולם רבי אליעזר בן יעקב ומודה רבי אליעזר בהאי דנדרא הוי משום דאמר ליה לאו מלכא אנא דמהנינא לך ואת לא מהנית לי אמר ליה מר קשישא ג)בריה דרב חסדא לרב אשי ד)ת"ש גנדרי אונסין הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה הוא או חלה בנו או שעכבו נהר הא לאו הכי נדר הוא מני ה)אי רבי אליעזר בן יעקב זירוזין הוי אלא לאו רבנן ופליגי לעולם ר"א בן יעקב ומי סברת דאדריה מזמנא לזומינא לא דדזומינא אדריה למזמנא דאמר ליה מזמנת לי לסעודתיך א"ל אין נדר זה עליך ונדר וחלה הוא או שחלה בנו או שעכבו נהר הרי אלו נדרי אונסין ת"ש יתר על כן ה)אמר ר"א בן יעקב האומר לחבירו קונם שאני נהנה לך אם אי אתה מתארח אצלי ותאכל עמי פת חמה ותשתה עמי כוס חמין והלה הקפיד כנגדו האף אלו נדרי זירוזין ולא הודו לו חכמים מאי לא הודו לו חכמים לאו

דאפילו

הרי זה יכול. המודר להתיר נדרו בעצמו שלא ע"פ חכם שיכול לומר לו המודר כלום אמרת ליתן לבני כך וכך אלא אלא בשביל כבודי: **זהו כבודי.** יותר שלא אקבל שאיני צריך וכבר הותר הנדר: **מני אי רבי אליעזר בן יעקב.** אע"ג דלא אמר זהו כבודי יותר בטל דנדרי זירוזין הוא: **אלא לאו רבנן היא.** דסברי דלא הוי נדרי זירוזין וש"מ פליגי: **לעולם רבי אליעזר בן יעקב היא.** הא מתני': **ומודה ר' אליעזר בן יעקב בהאי דנדר הוי.** ולא זירוזין דודאי משום נדר ממש קא"ל דאמר ליה לאו כלבא אנא כו': **וחכ"א אף זה.** נודר יכול להתיר (ג) שיכול לומר לו הריני מחזיק לך טובה כאילו התקבלתי ממך לפיכך אינו נדר: **אי ר"א בן יעקב נדרי זירוזין הוו.** שמזרזו ומדירו כדי שיתן לו כך וכך אע"ג דלא אמר התקבלתי הוי בטל דנדרי זירוזין הוו: **אלא לאו רבנן היא.** דסברי דלא הוו נדרי זירוזין אלמא פליגי: **לעולם ר"א בן יעקב היא.** הא מתני': **ומודה.** דהאי לא הוה נדרי זירוזין אלא נדר ממש ולהכי אי אמר התקבלתי לא הוי נדר: משום דאמר ליה לאו מלכא כו': **מני אי ר"א בן יעקב נדרי זירוזין הוו.** המדיר חברו שיאכל עמו ואפי' לא חלה מותר: **אלא לאו רבנן היא.** ופליגי דלא הוו נדרי זירוזין: **לעולם ר"א בן יעקב היא.** ומודה דלאו נדרי זירוזין הוו: **מי סברת דאדריה מזמנא.** דהיינו נדרי זירוזין: **לא זמינא הוא דאדריה למזמנא** דאמר ליה מזמנת לי בהדך אמר ליה אין נדר זה קבל עליך ונדר וחלה הוא. המזומן הא לא חלה הוי נדר גמור: **יתר על כן.** על אותו שאמר במשנה אמר ר"א בן יעקב האומר לחבירו קונם שאיני נהנה לך כו': **והלה הקפיד כנגדו.** אף על גב שפירש לו הכל ואע"פ שהקפיד כנגדו אף אלו נדרי זירוזין ומותר: **ולא הודו לו חכמים.** שיהא נדרי זירוזין:

אפילו

קונם שאני נהנה לך. קונם מה שאני נהנה משלך: **כלום אמרת אלא מפני כבודי.** שאתכבד על ידך בפני הבריות שיראו שאני חשוב בעיניך שאתה רוצה ליתן לי מתנה זהו כבודי שאתכבד יותר כשיראו שאתה רוצה ליתן ואני איני רוצה לקבל: ואמרינן בירושלמי דרבי מאיר דפליג באידך ברייתא דמייתינן בסמוך פליג נמי בהא ומפרש התם במאי פליגי דגרסינן א"ר זעירא בשם חלוקים מה אנן קיימין אם כשזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודי כלומר שכשזה אומר כלום אמרת אלא מפני כבודי מדיר חולק עליו ואומר לו לא כי אלא לכבודי נתכוונתי כדי שאתכבד שתקבל מתנה ממני דברי הכל אסור אם כשזה אומר מפני (ד) כבודך וזה אומר מפני כבודי דכ"ע לא פליגי דשרי כינן קיימים בשאם ר"מ אומר סתם כמי שזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודי ורבנן אמרין סתמן כמי שזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודך: **לא ר"א בן יעקב היא.** אף ר"א בן יעקב היא: **משום דא"ל לאו כלבא אנא וכו'.** והכא הוא דשייך למימר הכי מפני שהמזמן אוסר על עצמו נכסי המזומן ומש"ה איכא למימר דדוקא קאמר שאינו רוצה ליהנות ממנו אלא א"כ יקבל הוא ממנו ג"כ הנאה זו דכור א' של חטים וכו' דלאו כלבא הוא אבל במתני' היכי שייך למימר הכי והא המזמן אינו אוסר עליו נכסי המזומן דאדרבה נכסיו הוא אוסר למזומן אם לא יקבל ממנו גם עכשיו הנאה זו ואחרים אומרים דמשום דהכא בעי למיתן ליה מתנה מרובה משמע דעבד ליה אידך נייח נפשיה דאי לא לא הוה יהיב ליה הך מתנה הלכך שייך למימר לאו כלבא אנא אבל במתני' לא מוכח הכי דעביד איניש להאכיל את חבירו אצלו אף על גב דחבריה לא יהיב ליה מעיקרא מידי: **הריני כאילו התקבלתי.** מפרש בפרק מי שאחזו (גיטין דף עד:) דהיינו טעמא משום דלהרווחה דידיה איכוון והא לא אצטריך ודוקא כשהבנים סמוכים על שולחנו דבכי האי גוונא שייך למימר דלהרווחה דידיה איכוון שלא יצטרך להוציא משלו לצרכן והא לא אצטריך ובכי האי הוא יכול לומר כן אבל אין הבנים סמוכים על שולחן אביהם הוי איפכא דלהרווחה דידהו קמכוין וכל שאמרו הם הרינו כאילו התקבלנו התירו הנדר ואילו אמר האב כן אין בדבריו כלום וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא בקיום מעשה שייך למימר הריני כאילו התקבלתי דכיון שאפי' היה מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו אף מעכשיו יכול לומר הריני כאילו התקבלתי והחזרתיך דאפוכי מטרתא למה לי אבל בבטול מעשה כגון שאמר נכסי אסורין עליך אם תלך למקום פלוני לא שייך למימר הכי לומר לו הרי הוא כאילו לא הלכת שא"א ואיכא מאן דפליג שאפילו בענין זה יכול לומר כן שאותו תנאי עצמו לא אמרו מתחלה אלא להשלים רצונו שהיה רוצה שלא ילך ועכשיו כיון שאינו חושש אם ילך אם לא ילך כבר נשלם רצונו: **מי סברת דאדריה מזמנא לזמינא זמינא אדריה למזמנא.** כלומר לאו כדס"ד שהמזמן הדיר למזומן דאי הכי אפי' בלא אונס שרי דנדרי זרוזין הוי אלא זמינא אדריה למזמנא כלומר לבקשת המזומן נדר המזמן דא"ל לא מזמנת לי לא תזמינני לסעודתך א"ל אין כלומר כן אזמינך נדר זה עליך כלומר אסור נכסיך או נכסי על עצמך אם לא תעשה כן ונדר המזמן וחלה הוא וכו' הלכך טעמא דחלה הוא הא לאו הכי נדרא הוי דליכא למימר לזרוזיה איכוון שהרי לא היה צריך לזרז אותו דאדרבה הוא בקש ממנו שיזמינו: **יתר ע"כ אר"א בן יעקב.** האי דאמר יתר ע"כ משום דהכא אע"ג דשייך למימר לאו כלבא אנא שהרי הוא אוסר הנאת המזומן על עצמו אם לא ירצה לקבל ממנו הנאה זו ומש"ה איכא למימר דדוקא נדר אפילו הכי א"ר אליעזר בן יעקב דנדרי זרוזין הן ולפי פי' זה חזינן השתא דמאי דדחינן לעיל דאפילו ראב"י מודה כל היכא דאיכא למימר לאו כלבא אנא דחויא בעלמא היא ולאו קושטא דמלתא ולאידך פירושא דכתבינן לעיל דטעמא דלאו כלבא אנא משום דמפלגינן בין מתנה מרובה למתנה מועטת האי יתר ע"כ דאמרינן הכא לאו משום דלא חיישינן לטעמא דלאו כלבא אנא דהא כיון דמתנה מועטת היא לא שייך למימר הכי אלא האי יתר על כן דקאמר משום דסד"א כיון דמייחד ואמר פת חמה וכוס של חמין דווקא נדר ולא לזרוזי בעלמא קמ"ל דאף אלו נדרי זרוזין ולפי פי' זה אכתי קיימינן במאי דאמרינן מעיקרא דכל היכא דאיכא למימר לאו כלבא אנא דהיינו במתנה מרובה אפי' ר"א בן יעקב מודה ודחינן לא בברייתא כלומר בברייתא הוא דפליגי רבנן אבל בקמייתא לא ואיכא נסחי דגרסי ושמע מינה פליגי רבנן עליה שמע מינה:

ת"ש

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פ"ח מהל' נדרים הל' יד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף כ:

יח ג מיי' פ"ד מהלכות נדרים הלכה א ופ"ג מהלכות שבועות הל' א טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף יב:

יט ד ה טוש"ע שם ס"ג:

◆

פניני רש"י

מר קשישא. שני בנים היו לרב חסדא ושם שניהם שוין אלא שהגדול קורין לו מר קשישא ולצעיר קורין לו מר ינוקא:
(כתובות פט:)

וחלה הוא. המדיר:
(לקמן כז.)

◆

תוספות

מי סברת דאדריה מזמנא לזמינא לא זמינא אדריה למזמנא אמר ליה מזמנת לי אמר ליה אין. פירוש כן אני רוצה לזמן אותך וא"ל זמינא למזמנא דור עליך שאתה מזמן לי ונדר פירוש נדר מזמנא ואמר קונם פירות עלי אם אין אני מזמן אותך ולא הוו נדרי זירוזין משום דדוקא היכא שהמזומן מסרב ומזמן מפציר בו ומזרזו לאכול משלו התם שייך נדרי זרוזין אבל כאן אין צריך לזרז המזומן לאכול שהרי אדרבה המזומן מבקש מן המזמן שידור על כך שיזמנהו:

יתר על כן אמר ר' אליעזר ב"י ואוכל עמו פת חמה. וא"ת מאי יתר על כן י"ל דהכי קאמר אע"ג דשייך לומר לאו כלבא אנא וא"ת והאמר לעיל דלא הוי זירוזין היכא דשייך לומר לאו כלבא אנא לכן נראה דאמר ליה קונם שאי אתה נהנה ממני לעולם אם אי אתה אוכל היום פת חמה והשתא לא שייך טעמא דלאו כלבא אנא ואשמעינן דאע"ג דפי' לו פת חמה וכוס של חמין דמקפיד הוא טפי וסד"א דמתכוין לנדר אפ"ה שרי:

◆

פי' הרא"ש

אם אין אתה בא ונוטל לבנך וכו'. דרך כבוד הוא שיקבל מתנה לבניו ולא לעצמו: שלא ע"פ חכם. ואין צריך שאלה אע"פ שכל פתח וחרטה עוקר הנדר מעיקרו ואעפ"כ צריך שאלה לחכם האי פתחא מוכחת טפי: זהו כבודי. לשנוא מתנות: משום דא"ל לאו כלבא אנא. וכיון שיש טעם לדבר אמרינן דלנדר איכוון: דמתהנינא ממך. דכיון שהוא רוצה שיקבל ממנו מתנה מרובה מסתמא גם הוא נהנה ממנו הרבה: לאו מלכא אנא. ומסתמא ההנהו הרבה מאחר שתובע ממנו מתנה מרובה: זמינא הוא דאדריה למזמנא. המזומן ביקש למזמן שיזמינהו לסעודתו וא"ל אין נדר זה עליך דאזמנית וא"ל המזומן למזמן מודרני מנכסיך אם לא אוכל אצלך כי רצו להזמינו גם לסעודה אחרת והוא חפץ יותר לאכול עם זה האיש ובכה"ג לא הוי נדרי זרוזין אלא לנדר גמור נתכוונו שניהם:

סיכום על החלק שבר"ן שהוא פלפול ולא פירוש:

א הר"ן מביא בשם הירושלמי, דסברת הגמרא 'כלום אמרת אלא בשביל כבודי זה הוא כבודי' אינה מוסכמת לכל, דר' מאיר פליג עלה, עיי"ש בר"ן שמבאר יסוד המחלוקת.

ב הר"ן מביא בשם 'אחרים' עוד מהלך לבאר טענת 'לא כלבא אנא', ולמה לא שייכא סברא זו במתני'.

ג הר"ן מביא מחלוקת הראשונים, לגבי אם טענת 'הריני כאילו התקבלתי' שייכא בציור של 'ביטול מעשה', כלומר שנחשב אצלי כאילו לא עשה המודר איזו מעשה אע"פ שבאמת עשאה, עיי"ש.

ד הר"ן מבאר את החידוש הנוסף ב'יתר על כן' לפי שיטת 'אחרים' שהביא הר"ן לעיל (ד"ה משום) בביאור טענת 'לא כלבא אנא'.

דאפילו בקמייתא ושמע מינה פליגי רבנן עליה שמע מינה מאי הוי עלה ת"ש דאמר רב הונא הלכה כרבי אליעזר בן יעקב וכן אמר רב אדא בר אהבה הלכה כרבי אליעזר בן יעקב: **מתני'** [א]נדרי הבאי אמר קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד: **גמ'** תנא(א) נדרי הבאי מותרין [ב]שבועות הבאי אסורין היכי דמי שבועות הבאי אילימא דאמר שבועה אם לא ראיתי בדרך הזה מידעם קאמר אמר אביי דאמר שבועה שראיתי אמר ליה רבא אם כן למה לי למימר ועוד דומיא דנדר קתני אלא אמר רבא באומר יאסרו פירות העולם עלי [ג]בשבועה אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים א"ל רבינא לרב אשי ודלמא האי גברא קינא דשומשמני חזא ואסיק להון שמא עולי מצרים ושפיר משתבע א"ל

רש"י

אפי' בקמייתא. הנך דלעיל ש"מ: **מאי הוי עלה.** אי הוי הלכתא כוותיה דר' אליעזר דהוי נדרי זרוזין ומותר: **אמר ליה רבא.** א"כ מתניתא דאמר שבועה שראיתי בדרך הזה: **למה לי למימר.** דאסור דהיינו שבועה גמורה ודאי כאילו אמר שבועה שאכלתי: **ועוד דומיא דנדר קתני.** שבועות (א) (נדרי) הבאי אסורין דמשמע דקאמר בלשון נדר ושבועה: **אלא אמר רבא.** דקאמר הכי יאסרו כל פירות העולם עלי בשבועה: **אם לא ראיתי.** ולא קאמר שראיתי: **אמר ליה רבינא.** אמאי אסורות ודלמא שפיר אישתבע לדעתיה דידיה: **דלמא קינא דשומשמני.** נמלות מקובצות הרבה ראה ביחד כעולי מצרים דאפשר:

אדעתא

ר"ן

ת"ש דאמר רב הונא הלכה כר"א בן יעקב. כלומר ⊙דהוה ידיע להו דרב הונא אפילו בקמייתא קבע הלכתא כר"א בן יעקב דאי לא מאי מוכחא מדרב הונא דפליגי רבנן דלמא אבתרייתא הוא דפסיק הלכתא כוותיה כך פירשו רבותי ונראה בעיני שאין צורך לכך אלא מעיקרא כי איבעיא אי פליגי רבנן עליה אי לאו למיקם אקושטא דמילתא הוא דבעינן דאי פליגי עליה אפשר דלא קי"ל כוותיה דיחיד ורבים הלכה כרבים וכדמסקי' בבעיין אם תמצא לומר פליגי הלכתא כוותיה או לית הלכתא כוותיה אבל השתא דמקבע רב הונא הילכתא כוותיה במאי דאפליגו רבנן עליה אפילו אם תמצי לומר דאברייתא קאי אבל במתני' מודו ליה רבנן לא נפקא לן מינה מידי עוד נראה לי דכיון דאמר רב הונא סתמא הלכה כר' אליעזר משמע דאמתני' קאי שהמשנה היתה שגורה בפי הכל ולא הברייתא: **ולענין הלכה** כיון דאפסיקא הלכתא כרבי אליעזר בן יעקב לפי אותו פירוש ראשון שפירשנו למעלה דהאי יותר מכן בא לומר דאע"ג דאיכא למימר לאו כלבא אנא אמר ר' אליעזר בן יעקב נדרי זרוזין הוי נקיטינן הכי והדרינן ממאי דאמרי' לעיל בסוגיין דמודה ר"א דכל היכא דאיכא למימר לאו כלבא אנא דנדר גמור הוי דלמסקנא ליתא וכדכתבינן ומיהו אע"ג דהדרינן מטעמא דלאו כלבא אנא טעמא דלאו מלכא אנא אכתי איתיה ומודי ביה רבי אליעזר אבל לאידך פירושא דכתיבנא לעיל דטעמא דלאו כלבא אנא משום דיהיב ליה מתנה מרובה הוא במסקנא נמי כי היכי דנקטינן טעמא דלאו מלכא אנא ה"נ נקטינן טעמא דלאו כלבא אנא דבתרווייהו כל היכא דאיתנהו מודה רבי אליעזר דנדר הוי ולא זרוזין ולזה נראה שהסכים הרמב"ן ז"ל בהלכותיו לפנינו בפ' קונם וכדבריו נראה לי דאי לא תימא הכי מתני' דפ' קונם דאם אי אתה בא ונוטל דלא כרבי אליעזר בן יעקב דבתרייתא דיתר על כן אתיא ואי הכי היכי פסקינן כר' אליעזר בן יעקב אפי' במאי דאמר בבתרייתא הוה ליה סתם במתני' ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם אלא ודאי כדאמרן:

מתני' נדרי הבאי. אמר קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד. נראה לי דתנא תרי גווני נקט חד דשייך ביה גוזמא דהיינו כעולי מצרים דעביד איניש דכי חזי אינשי טובא גזים ואמר כעולי מצרים וחד לא שייך ביה גוזמא דהיינו נחש כקורת בית הבד דכיון דמפרשינן בגמרא דלא נחש גדול קאמר אלא טרוף לא שייך למימר דרך גוזמא טרוף כקורת בית הבד שאין שום נחש טרוף כלל ואשמועינן תנא דכי תלה איסור פירות בחד מהני נדרו בטל וכל חד וחד טעמיה לחוד דכי אמר קונם עלי פירות אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים בדין הוא דלא לתסרו עליה דקושטא קאמר כיון שראה עם רב דעביד איניש דגזים בכי ה"ג וכי אמר אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד נמי הפירות מותרין מטעמא אחרינא דאע"ג דודאי שיקרא קאמר דאפי' בדרך גוזמא לא שייך למימר הכי אפי' הכי הפירות מותרין משום דאמדינן ליה לדעתיה שלא לאסור את הפירות נתכוון שא"כ לא היה לו לתלות איסורו בתנאי אלא היה לו לאסרם עליו במוחלט שהרי אף כשהתנה בכיוצא בזה אין לתנאו ענין שהדבר ברור שלא ראה נחש כזה שאין בין אוסר סתם למתנה בכיוצא בזה כלום אלא ודאי אמרי' שלא לאסור פירות בא אלא לומר דברי הבאי זה כלומר שראה נחש כקורת בית הבד ומש"ה ניחא האי דתנן בשבועות שתים בתרא (שבועות דף כט.) גבי שבועת שוא אם לא ראיתי גמל הפורח באויר אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד ולא תנא התם כעולי מצרים משום דכה"ג לא לקי משום שבועת שוא דעל הגוזמא קושטא קאמר והכא נמי לא הוה תנא למתני גמל הפורח באויר דתרי גווני דבעי למיתני מידי דשייך ביה גוזמא ודלא שייך ביה גוזמא הא תנינהו: **גמ' כך שבועות הבאי מותרות.** כלומר שהפירות מותרין משום ההוא טעמא דפרישנא במתני' מיהו במידי דלא שייך ביה גוזמא כגון גמל הפורח באויר ונחש כקורת בית הבד כי תלי איסור פירות עלייהו לקי משום שבועת שוא דאיהו לא לאסור פירות נתכוין מההוא טעמא דכתיבנא אלא ודאי יצתה שבועה לשוא לומר שראה דבר זה והיינו מתני' דשבועות דתנן התם דכי האי גוונא לוקה משום שבועת שוא מה שאין כן בנדרים דבנדרי שוא ליכא מלקות: **ומקשי' היכי דמי שבועות הבאי אי נימא דאמר אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים מידעם קאמר הרי יצתה שבועה לשקר.** כלומר שאין בלשון זה שום משמעות ולשקר לאו דוקא אלא כלומר ללא דבר כדכתיב קרא אך לשקר שמרתי (שמואל א כה)[א]: **דאמר שבועה שראיתי.** ונראה בעיני דסבירא ליה לאביי לפום אוקימתיה דכי קתני כך שבועות הבאי מותרות לאו אכולהו גווני דמתני' קאי דבמידי דלא שייכא ביה גוזמא ליכא למימר שתהא שבועתו מותרת דשבועת שוא הויא וליכא למימר מ"מ הפירות מותרות דהא אביי לא במתנה באיסור פירות מוקים לה אלא לאביי הכי קתני כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי של גוזמא מותרות דלא תימא כיון דשבועה חמורה לא גזים בה איניש ובדוקא קא משתבע ולקי משום שבועת שוא דליתא אלא עביד איניש דגזים בשבועות כי היכי דגזים בנדרים: **ומקשי ליה רבא א"ב למה ליה למימר.** כלומר דאי אמידי דשייך ביה גוזמא בלחוד קאי פשיטא דשבועות נמי מותרות דכיון דגזים ואמר קושטא קאמר ועוד דומיא דנדר קתני כלומר דכשם שנדרים מותרין בהנהו תרי גווני דמתני' כך שבועות מותרות בהנהו תרי גווני גופייהו ואי שבועה שראיתי קאמר אי אפשר שתהא מותרת דנחש כקורת בית הבד ודכוותיה

דכיון

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ג מהלכות שבועות הל"ה סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ד: **כא ב** טוש"ע י"ד סימן רלט סעיף א:

◆

פניני רש"י

בית הבד. בית לעצור זיתים...

(ב"מ קיז:)

בית הבד. בית שהבד בו ואותו בית לתשמיש בד לבדו עשוי:

(רשב"ס ב"ב סז: ד"ה המוכר)

◆

תוספות

מאי הויא עלה. וא"ת והא פשיטנא כבר דפליגי רבנן עליה לכן נראה לפרש הלכה כרבי אליעזר ב"י או לא: **נדרי הבאי אם לא ראיתי.** פירוש שאמר קונם פירות העולם עלי אם לא ראיתי וכו' מותרין מטעם דעבידי אינשי דמשתעי הכי כדי לאמת ולצדק את דבריהן כשרואין מעשה אחד יותר ממה שרגיל להיות ואין בלבו לאסור ואנן סהדי כדפרישית לעיל: **כעולי מצרים.** לפי שראה עם רב יותר ממה שרגיל: **נחש טרוף.** לפי שראוהו טרוף יותר משאר נחשים ודווקא כשראה כדפרישית אבל אם לא ראה שום אדם ולא שום נחש ודאי לא הוי נדר הבאי ואסור משום (א)דעבידי אינשי דמישתעו הכי כיון שלא ראה כלל: **אלא אמר רבא דאמר יאסרו כל פירות שבעולם וכו'.** בשבועות פירשו התוספות באורך:

(א) אולי צ"ל דלא עבידי.

◆

פי' הרא"ש

מאי לאו אפי' בקמייתא [לא בבתרייתא]. אבל מהך ליכא למפשט דפליגי דשאני הכא כיון שאמר שאני נהנה לך בהאי פליגי רבנן משום דא"ל לאו כלבא אנא כו': הלכה כראב"י. ומסתמא אמתני' קאי אלמא פליגי והלכתא כותיה: **מתני'** נדרי הבאי. כמו בג' מקומות דברו חכמים לשון הבאי בפ' גיד הנשה (חולין דף צ:) כלומר גוזמא ושפת יתר וכן זה הוסיף על מה שראה כאדם שרואה דבר נפלא וגדול ומוסיף לומר יותר ממה שראה והוא בעצמו יודע שלא היה כל כך כמו שהוא אומר הלכך אע"פ שאמר קונם ככר זה עלי אם לא ראיתי עם כעולי מצרים והנחש שראיתי אם לא היה כקורת בית הבד לא אמרינן ודאי היה כך כמו שהוא אומר ויאסר הנדר עליו אלא אמרינן הוא בעצמו יודע שלא היה כל כך כמו שאמר אלא דרך בני אדם להוסיף על מה שראו ולא היה דעתו לנדר כי דרך בני אדם לדבר כן ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם: **גמ'** תנא נדרי הבאי מותרין אבל שבועות הבאי אסורין. משום דשבועה חמירא לאסור מדרבנן ויס"ג כשם שנדרי הבאי מותרים כך שבועות הבאי מותרות: אילימא דאמר שבועה אם לא ראיתי בדרך הזה מידעם קאמר. דכיון דאינו אוסר שום דבר עליו אין בלשון הזה שבועה כלל ולא גרס הרי יצאה שבועה לשקר: א"כ למה לי למימר. כיון דאמר שבועה שראיתי פשיטא שאסור אע"פ שדרך העולם לקרוא לעם רב כיוצאי מצרים מ"מ אסור לישבע על זה ובנדר דיקא שרינן הנודר שלא כוון לנדר: ועוד דומיא דנדר קתני. דמשמע שאוסר דבר עליו בשבועה כמו בנדר: יאסרו פירות עולם עלי בשבועה אם לא ראיתי כו'. ואע"ג שדרך העולם לקרוא לעם רב כיוצאי מצרים משום חומרא דשבועה אסרינן להו עילויה ולאידך לישנא קמ"ל דלא מפלגינן בין נדרים לשבועות: שומשמני חזא. ראה נמלים הרבה והעלה להם עולי מצרים ולדעתו שפיר קא משתבע ואם אמר שהוא כן למה אינו נאמן:

מסורת הש"ס

גמ' א) ס"א כשם שנדרי הבאי מותרים כך שבועות הבאי מותרות וכן גי' הרמב"ס [וכן בתוספתא פ"ב] **ב)** [עי' תוס' שבועות כה. סד"ה מסא"כ וכו' וע"ע שס כט. ד"ה באומר]

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ועוד וכו' שבועות הבאי אסורין דמשמע דשבועה דקאמר בלשון נדר הס"ד ותיבת נדרי נמחק:

◆

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה ת"ש וכו' דהוה ידיע להו. כעין זה בר"ן לקמן כז ע"א ד"ה ולר"ה ובשבת דף ט ע"ב בתוספ' ד"ה הא לן וש"נ:

◆

תורה אור

ר"ן א] וְדָוִד אָמַר אַךְ לַשֶּׁקֶר שָׁמַרְתִּי אֶת כָּל אֲשֶׁר לָזֶה בַּמִּדְבָּר וְלֹא נִפְקַד מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ מְאוּמָה וַיָּשֶׁב לִי רָעָה תַּחַת טוֹבָה:

(שמואל-א כה, כא)

סיכום על החלק שבר"ן שהוא פלפול ולא פירוש:

א הר"ן דן לענין דינא, דקיי"ל כראב"י, אם למסקנא נקטינן כסברת הגמ' לעיל (כד.), שמודה ראב"י באופן שיש לטעון 'לא כלבא אנא' או 'לאו מלכא אנא' דנדרו קיים, עיי"ש.

ב הר"ן מקשה, למה לא נזכר במתני' 'אם לא ראיתי גמל הפורח באויר' כמו שמצינו במשנה בשבועות (כט.), ועוד מקשה, למה לא נזכר התם 'אם לא ראיתי כעולי מצרים' כדתנן כאן, עיי"ש מה שתירץ.